

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท: กรณีศึกษาจังหวัดพังงา” ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท ด้านการศึกษาสายสามัญ ด้านอาชีพ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว ด้านการเป็นพลเมืองดี และด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาและลักษณะการมุ่งอนาคตของประชาชนในชนบทที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาททางสังคม อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา เศรษฐกิจกับความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท
4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบทจังหวัดพังงา

สมมติฐานการวิจัย

1. เจตคติต่อการศึกษาและลักษณะการมุ่งอนาคตของประชาชนในชนบทมีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาททางสังคม อาชีพ และรายได้
2. ปัจจัยด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา และเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบทจังหวัดพังงา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบทจังหวัดพังงา ซึ่งมีวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนวัยผู้ใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 25-60 ปี และอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดพังงา จำนวน 107,852 คน เลือกรมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน โดยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2.1 แบบสอบถาม แบ่งเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบวัดเจตคติที่มีต่อการศึกษา เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 12 ข้อ มีค่าความเที่ยง .8159

ตอนที่ 3 แบบวัดลักษณะการมุ่งอนาคต เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ มีค่าความเที่ยง .8411

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 172 ข้อ มีค่าความเที่ยง .9718

ตอนที่ 5 เป็นแบบสอบถามลักษณะคำถามปลายเปิด สอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท จำนวน 1 ข้อ

2.2 การจัดสนทนากลุ่ม

การจัดสนทนากลุ่มเพื่อสำรวจความคิดเห็น ปัญหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบทจากผู้มีประสบการณ์และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนทั้งนี้เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบสอบถาม

1) ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจาก ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ถึงผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

2) ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

3) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยต่อไป

3.2 การจัดสนทนากลุ่ม

การจัดสนทนากลุ่มจะดำเนินการหลังเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามโดยดำเนินการดังนี้

1) คัดเลือกบุคคลที่จะเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน

2) ติดต่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมการสนทนากลุ่มและนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

3) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ด้วยตนเองและมีผู้ช่วยผู้วิจัยคอยจดบันทึก บันทึกภาพ เสียง

4) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนาและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

1) หาค่า ความถี่ ร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของ แบบวัดเจตคติ ลักษณะการมุ่งอนาคต และแบบวัดระดับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

2) ทดสอบค่าที่ ค่าเอฟ เพื่อเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษา และการมุ่งอนาคตของประชาชนในชนบท ตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาททางสังคม อาชีพ และรายได้

3) หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา และเศรษฐกิจกับความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชนในชนบท โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน และการทดสอบไค-สแควร์

4.2 ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยสรุป ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนในชนบทจังหวัดพังงาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน เป็นเพศชายและหญิงใกล้เคียงกัน ร้อยละ 50.5 และ ร้อยละ 49.5 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-35 ปี ร้อยละ 52.4 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 44.4 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 29.3 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ไม่มีตำแหน่งเป็นผู้นำ ร้อยละ 77.9 มีเจตคติต่อการศึกษาอยู่ในระดับดี ร้อยละ 60.8 และมีลักษณะการมุ่งอนาคตอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 58.2

2. ระดับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท

ประชาชนมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับปานกลางถึงมาก โดยมีความต้องการในการเรียนรู้ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัวสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นพลเมืองดี ด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ ด้านอาชีพ และด้านการศึกษาสายสามัญตามลำดับ

เมื่อจำแนกประเภทความต้องการ ตามเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ และรูปแบบวิธีการเรียนรู้ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว พบว่า ประเภทเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การป้องกันยาเสพติด รองลงมาคือ การใช้ยาอย่างถูกวิธี และการรักษาสุขภาพจิตที่ดี แหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ สถานีอนามัย/โรงพยาบาล รองลงมาคือ รายการโทรทัศน์/รายการวิทยุเกี่ยวกับสุขภาพ และแกนนำชุมชน/อาสาสมัคร ส่วนรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การสาธิต รองลงมาคือ การประชุมสัมมนา/การฝึกอบรม และการรณรงค์ด้วยสื่อ

ด้านการเป็นพลเมืองดี พบว่า ประเภทเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การประหยัดพลังงาน รองลงมาคือ การป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน แหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ ครู/นักวิชาการในชุมชน รองลงมาคือ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านและผู้นำชุมชน ส่วนรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เช่น การไปวัด มัสยิด การศึกษาธรรม การฟังการบรรยายศาสนาธรรม รองลงมาคือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการทัศนศึกษาดูงาน

ด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ พบว่า ประเภทเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ ความรู้เรื่องการปฏิบัติศาสนกิจที่ถูกต้อง รองลงมาคือ ความรู้เรื่องการใช้ชีวิตแบบพอเพียง และความรู้เรื่องคุณธรรมจริยธรรม แหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ โรงเรียนในชุมชน รองลงมาคือ ศาสนสถาน เช่น วัด มัสยิด และครูในชุมชน ส่วนรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ เรียนจากโรงเรียนในชุมชน รองลงมาคือ เรียนจากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และห้องสมุดประชาชน

ด้านอาชีพ พบว่า ประเภทเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ เศรษฐกิจเพียงพอตามแนวพระราชดำริ รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ในการเกษตร และการเรียนภาษาต่างประเทศ แหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ ศาสนสถาน เช่น วัด มัสยิด รองลงมาคือ ผู้มีความรู้ในแต่ละอาชีพภายในชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้านและห้องสมุดประชาชน ส่วนรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ เรียนรู้โดยการปฏิบัติในสถานประกอบการจริง รองลงมาคือ การจัดทัศนศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ และการจัดสัมมนาปัญหาอาชีพ

ด้านการศึกษาสายสามัญ พบว่า ประเภทเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาคือ การศึกษาระดับอนุปริญญา และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ วิทยาลัยชุมชน รองลงมาคือ โรงเรียนในชุมชน และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนประจำอำเภอ/จังหวัด ส่วนรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน รองลงมาคือ การศึกษาผู้ใหญ่แบบชั้นเรียน และการเรียนแบบวิธีทางไกลของสถานศึกษา

3. การเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาลักษณะการมุ่งอนาคตของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาททางสังคม อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน

เจตคติต่อการศึกษาลักษณะการมุ่งอนาคตของประชาชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามตัวแปร รายได้ แต่ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา บทบาททางสังคม และอาชีพ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมวิทยา จิตวิทยา และเศรษฐกิจ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

4.1 ปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และบทบาททางสังคม พบว่า มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านต่าง ๆ ดังนี้

เพศมีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านอาชีพ และด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 อายุมีความสัมพันธ์ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการศึกษาสายสามัญ และด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และ.05 ตามลำดับ ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านอาชีพ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว และด้านการเป็นพลเมืองดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01และ.05 ตามลำดับ ส่วนบทบาททางสังคมไม่มีความสัมพันธ์ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกด้าน

4.2 ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แก่ เจตคติต่อการศึกษา และลักษณะการมุ่งอนาคต พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านต่าง ๆ ดังนี้

เจตคติต่อการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการศึกษาสายสามัญ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเป็นพลเมืองดีและด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ลักษณะการมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเป็นพลเมืองดี และด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

4.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพและรายได้ พบว่า มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านต่าง ๆ ดังนี้

อาชีพมีความสัมพันธ์ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการศึกษาสายสามัญ ด้านอาชีพ และด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ รายได้มีความสัมพันธ์ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการศึกษาสายสามัญ ด้านอาชีพ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว และด้านการเป็นพลเมืองดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

5. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

5.1 ด้านการศึกษาสายสามัญ

ประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเรียนรู้ด้านนี้ มีปัญหาอุปสรรคเรื่องเวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ไม่มีวันหยุดแน่นอน ดังนั้นจึงควรจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้สะดวก โดยยึดเวลาว่างของประชาชนเป็นหลัก และส่งเสริมงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาในด้านนี้

5.2 ด้านอาชีพ

หน่วยงาน องค์กรที่มาให้ความรู้มีน้อย และดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการติดตามประเมินผลหลังการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน บางครั้งเรียนรู้เรื่องอาชีพแล้วแต่ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ ดังนั้นจึงควรสำรวจความต้องการของประชาชนก่อนการส่งเสริมหรือจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น ควรจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ด้านอาชีพในชุมชน และควรโอนภารกิจการพัฒนาความรู้ด้านอาชีพ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแล เพราะมีความใกล้ชิดและเข้าใจปัญหาของชุมชนได้ดี

5.3 ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว

ประชาชนขาดความรู้ที่ถูกต้องในการดูแลสุขภาพ มีความเชื่อผิดๆในเรื่องการดูแลสุขภาพ ไม่ค่อยมีเวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพ ขาดแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังดูแลประชาชนไม่ทั่วถึง และขาดการประชาสัมพันธ์ ดังนั้นจึงควรสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนสนใจดูแลสุขภาพของตนเอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหน่วยสุขภาพเคลื่อนที่เข้าสู่ชุมชน เพื่อให้ความรู้ สร้างเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขให้มีความเข้มแข็ง และควรจัดตั้งศูนย์สุขภาพภายในชุมชน

5.4 ด้านการเป็นพลเมืองดี

ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เรื่องการเป็นพลเมืองดี ขาดวิทยากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ในด้านนี้ ดังนั้นจึงควรมีการจัดฝึกอบรม วรรณคดี

ประชาสัมพันธให้ความรู้เรื่องการเป็นพลเมืองดี และควรมุ่งเน้นการให้ความรู้เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวันแก่ประชาชน

5.5 ด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์

ประชาชนไม่ควยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้านนี้เท่าที่ควร ขาดการเผยแพร่และการถ่ายทอดความรู้ งบประมาณที่รัฐจัดให้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านนี้ยังไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงควรรณรงค์ ส่งเสริม และให้ความรู้โดยวิธีที่หลากหลายมากขึ้น ควรเน้นกิจกรรมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรม สร้างความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชน และรัฐควรจัดงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมในด้านนี้ให้เพียงพอ

อภิปรายผล

ผลการศึกษา เรื่อง ความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท: กรณีศึกษาจังหวัดพังงา ผู้วิจัยได้อภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. ระดับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน พบว่า

ประชาชนมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับปานกลางถึงมาก โดยมีความต้องการในการเรียนรู้ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัวสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นพลเมืองดี ด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ ด้านอาชีพ และด้านการศึกษาสามัญตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ พิณพร โสภานุตร (2543:บทคัดย่อ),หญิง เกตุรัตน์ (2543:บทคัดย่อ) และวิไลลักษณ์ สอนอาจ (2542:บทคัดย่อ) พบว่า ประชาชนมีความต้องการการศึกษาเพื่อพัฒนา สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก

การที่ประชาชนในชนบทจังหวัดพังงา มีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ทั้งนี้เพราะความต้องการในการเรียนรู้ดังกล่าว เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์มีภารกิจในการพัฒนาตนเองอย่างไม่มีวันจบสิ้น ไม่เพียงแต่ใช้ชีวิตให้อยู่รอดเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วย การเรียนรู้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนามนุษย์อย่างต่อเนื่องไปสู่ความสมบูรณ์ (สุนทร สุนันท์-ชัย, 2543:16) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่ศึกษาเป็นวัยผู้ใหญ่ ซึ่งต้องมีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะ สำหรับการดำเนินชีวิต เช่น เรียนรู้ในการประกอบอาชีพ การสร้างครอบครัว ทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี รับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนเรียนรู้ในการปรับสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยลง เป็นต้น (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย ,2541:29) ดังที่ Knowles (อ้างถึงใน อุ่นตา นพคุณ, 2546:98) กล่าวถึงความต้องการเชิงการศึกษาของผู้ใหญ่ไว้ว่า 1) มนุษย์ต้องการความเจริญอกงาม (Growth Needs) ซึ่งในด้านจิตวิทยาเป็นที่ยอมรับกันว่า แรงผลักดันในด้านนี้จะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญมากในการศึกษา ถ้า

ผู้เรียนรู้สึกว่าได้รับความรู้ มีทักษะ และมีเจตคติต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนจะรู้สึกว่าคุณเองเกิดความเจริญงอกงาม 2) มนุษย์ต้องการที่จะได้รับประสบการณ์ใหม่ (Need for New Experiences) เพราะมนุษย์นั้นไม่มีความพอดี ในขณะหนึ่งต้องการในสิ่งที่คุ้นเคย แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อมีสิ่งที่จะต้องความที่ต้องการที่จะได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ จึงเป็นแรงจูงใจให้หามิตรใหม่ แสวงหาความรู้ใหม่ 3) ผู้ใหญ่ต้องการได้รับการยอมรับ (Need for Recognition) และเห็นคุณค่าของตน ต้องการการชื่นชม ได้รับความเคารพจากผู้อื่น และจากแรงผลักดันในด้านนี้ ผู้ใหญ่จะพยายามแสวงหาตำแหน่งการงาน แสวงหาความรู้ ทักษะใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความต้องการในการเรียนรู้ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัวสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปณิธาน วัฒนพานิชกิจ (2548:บทคัดย่อ) พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้าน สุขภาพอนามัยมากที่สุด และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการวิจัยของ จิรนนท์ เพ็ชรแก้ว (2544:บทคัดย่อ) พบว่า ประชาชนต้องการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพอนามัยและด้านสติปัญญาในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ประชาชนที่ศึกษาเป็นวัยผู้ใหญ่และย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งเป็นวัยที่อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเริ่มเสื่อมถอยลง ในขณะเดียวกันสภาวะปัจจุบันมีโรคภัยต่าง ๆ เกิดขึ้นมาก ทำให้เกิดความวิตกกังวลเรื่องสุขภาพ ประกอบกับปัจจุบันมีหน่วยงานต่าง ๆ ใต้แรงจูงใจส่งเสริมให้ประชาชนสนใจเรื่องการสร้างสุขภาพแทนการซ่อมสุขภาพ เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งรายการทางโทรทัศน์ วิทยุ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารสิ่งพิมพ์ ซึ่งประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้สะดวก ตลอดจนมีกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่ทางรัฐบาลจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการเมืองไทยแข็งแรง ซึ่งจากผลการประเมินอำเภอแข็งแรงของจังหวัดพังงา ปีงบประมาณ 2549 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพังงา ,2549:ออนไลน์) พบว่า อำเภอในจังหวัดพังงาที่ผ่านการประเมินมีถึง ร้อยละ 50 สาเหตุดังกล่าวอาจทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัว และตระหนักในการแสวงหาความรู้ เรื่องการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ทั้งนี้ เนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การป้องกันยาเสพติด อาจเป็นเพราะปัจจุบันปัญหาเสพติดในจังหวัดพังงากำลังเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชน และหน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการรณรงค์ให้ป้องกันปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักในการหาความรู้ และแนวทางป้องกันยาเสพติดในชุมชน ส่วนแหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ สถานีอนามัย/โรงพยาบาล ทั้งนี้เนื่องจากเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ในชุมชนประชาชนสามารถเข้ารับบริการได้สะดวกและมีความมั่นใจในประสิทธิภาพของการให้บริการความรู้เรื่องสุขภาพ และวิธีการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การสาธิต การสัมมนา และการรณรงค์ด้วยสื่อ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การสาธิตเป็นวิธีการที่สามารถเรียนรู้ได้ง่ายจากการสังเกตวิธีการปฏิบัติจริง จึงทำให้ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่ายและฝึกปฏิบัติตามได้ ส่วนการสัมมนาเป็นวิธีการที่ผู้เข้าร่วมเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า และ

การรณรงค์ด้วยสื่อเป็นวิธีการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ไม่จำกัดเวลาและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

ในขณะที่เดียวกันประชาชนมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการเป็นพลเมืองดีในลำดับรองลงมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันสังคมเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน ในสังคม ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ต้องติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ประกอบกับสื่อทุกประเภท ได้นำเสนอข้อมูลดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ดังที่ ชูศักดิ์ ปัญญามูล (2550:ออนไลน์) กล่าวว่า ปัจจุบันคนไทยให้ความสนใจการเมืองมากขึ้น มีความเห็นที่หลากหลายและเป็นความคิดเห็นเพื่อส่วนรวมมากขึ้น อีกทั้งการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันมีความจำเป็นต้องใช้ความรู้เรื่องกฎหมาย เช่น การเสียภาษีอากร การเลือกตั้ง การประกอบธุรกิจ กฎจราจร การติดต่อราชการ เป็นต้น ประกอบกับวิถีชีวิตของคนในชนบทภาคใต้จะมีสภาคาเฟ่ หรือ ที่ชาวบ้านเรียกว่าร้านน้ำชา ซึ่งส่วนใหญ่มักจะมีผู้นำชุมชน นักการเมืองหรือแกนนำชาวบ้าน นำประเด็นทางการเมืองมาพูดคุย สอดแทรกในวงน้ำชาด้วย ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองและรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มุ่งเน้นให้คนเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจผู้อื่นและตระหนักในความสำคัญว่า มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ร่วมกันแก้ปัญหา และลดความขัดแย้งระหว่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 1997:121) ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการเป็นพลเมืองดี ทั้งนี้เนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การประหยัดพลังงาน อาจเนื่องมาจากปัจจุบันประเทศกำลังประสบปัญหาหาค่าน้ำมันแพง ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ และยังทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคราคาสูงขึ้น ตลอดจนค่าบริการต่าง ๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตของประชาชน ประกอบกับรัฐบาลมีการรณรงค์ให้ประชาชนร่วมกันประหยัดพลังงานเพื่อชาติ อีกทั้งยังมีการนำเสนอประเด็นปัญหาวิกฤตพลังงาน ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนัก และต้องการเรียนรู้วิธีการประหยัดพลังงาน เพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าว ส่วนแหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ ครู/นักวิชาการในชุมชน เพราะเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและคลุกคลีอยู่ในชุมชน ทำให้ประชาชนไว้วางใจ ให้ความเคารพนับถือ และมีความเชื่อมั่นในความสามารถ จึงต้องการให้ครูหรือนักวิชาการในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ส่วนวิธีการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และการทัศนศึกษาดูงาน เพราะวิธีการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ ประชาชนจะได้รับประสบการณ์ตรง และได้รับความรู้ในเชิงลึก ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ดังที่ สมคิด อิศระวัฒน์ (2543:137) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ควรมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ เพราะผู้ใหญ่มุ่งการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์กับชีวิตจริง

ส่วนความต้องการในการเรียนรู้ด้านการมีชีวิตสมบูรณ์ ประชาชนมีความต้องการในระดับปานกลางถึงมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันสังคมกำลังให้ความสำคัญเรื่องคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น เนื่องจากในภาพรวมของสังคมไทย เป็นสังคมที่มีสถิติการก่ออาชญากรรมสูง คนนิยมเสี่ยงโชค เล่นการพนัน คนส่วนใหญ่ชอบเลือกวิธีการหาเงินที่ง่ายที่สุด และยินดีที่จะทุจริตคอร์รัปชั่นแทนการทำงานด้วยความซื่อสัตย์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550:17) ซึ่งเรียกว่าเป็นภาวะวิกฤติทางจริยธรรม และจากผลการวิจัย ยังพบว่า ประชาชนต้องการเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติศาสนกิจที่ถูกต้องมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสนใจกับหลักธรรมคำสอนของศาสนามากขึ้น และต้องการแสวงหาความรู้เพื่อการมีชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2539:10) กล่าวว่า การมีชีวิตที่สมบูรณ์ มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การมีการศึกษาที่ถูกต้อง มีสุขภาพดีทั้งกายและจิตวิญญาณ มีความพอใจในชีวิตและมีชีวิตสงบเยือกเย็น ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลทุกช่วงอายุ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี, 2544:200) ทั้งนี้ เนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ ความรู้เรื่องการปฏิบัติศาสนกิจที่ถูกต้อง อาจเป็นเพราะพิธีกรรมของแต่ละศาสนามีวิธีการปฏิบัติได้หลายรูปแบบ และแต่ละศาสนาจะมีประเด็นความแตกต่างในการปฏิบัติที่เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลาเนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนจึงเกิดความสับสนว่ารูปแบบวิธีการใดคือ รูปแบบที่ถูกต้องตามหลักการที่แท้จริงของศาสนา ทำให้ต้องการเรียนรู้วิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่ถูกต้องตามหลักคำสอนของศาสนา เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และลดความขัดแย้งภายในศาสนาที่ตนเองนับถือ ส่วนแหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ โรงเรียนในชุมชน ศาสนสถาน เพราะแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวมีความใกล้ชิดกับชุมชนและมีการกระจายตัวอยู่ทั่วถึงในทุกชุมชน ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้สะดวก และยังมีบทบาทในการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ (สีลาภรณ์ นาคทรพรพ, 2543:52) เป็นศูนย์กลางในการให้บริการความรู้กับประชาชน เพราะมีความพร้อมทั้ง บุคลากร และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ เป็นทางการมากกว่าแหล่งเรียนรู้ประเภทอื่น (อุทัย ดุลยเกษม, 2547:23)

เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนมีความความต้องการในการเรียนรู้ด้านอาชีพ น้อยกว่าด้านอื่น ๆ อาจเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดพังงา อยู่ในระดับดี ซึ่งเห็นได้จากข้อมูลโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดพังงาในปี 2547 ปรากฏว่า ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว (Per capita GPP) คนละ 85,946 บาท/ปี (สำนักงานจังหวัดพังงา, 2549:ออนไลน์) ซึ่งทำให้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน เท่ากับ 7,162 บาท/คน/เดือน ห่างจากเส้นความยาก ปี 2547 ถึง 5,920 บาท (เส้นความยากจน ปี 2547 เท่ากับ 1,242 บาท/คน/เดือน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549:ออนไลน์) จากสถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดพังงาโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ทำให้ความต้องการใน

การเรียนรู้ด้านอาชีพของประชาชนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ อาจเป็นเพราะปัจจุบันเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจ และรัฐบาลพยายามรณรงค์ให้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาสังคมไทยให้คนในสังคมมีคุณภาพชีวิตระดับ “พออยู่พอกิน” และก้าวเข้าสู่ระดับการพึ่งตนเองได้ (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย, 2541:38) ทำให้ประชาชนสนใจ และต้องการเรียนรู้ในเรื่องนี้มาก ส่วนแหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ ศาสนสถาน เช่น วัด มัสยิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนใช้เป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นประจำ และเป็นศูนย์กลางในการพบปะของประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าศาสนสถานหลายแห่งในปัจจุบันมีการพัฒนาขึ้นมาก ทั้งอาคาร สถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้สะดวก ตั้งอยู่ใจกลางชุมชน ประชาชนสามารถเข้ารับบริการความรู้ได้ง่าย ดังที่ อุทัย ดุลยเกษม (2547:24) กล่าวว่า องค์การทางศาสนาทุกศาสนามีส่วนสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งหล่อหลอมคุณลักษณะสำคัญที่เกี่ยวกับคุณค่า เช่น ความกรุณา ความเมตตา การให้อภัย ความอดกลั้น เป็นต้น และวิธีการเรียนรู้ที่ประชาชนต้องการมาก คือ เรียนรู้โดยการปฏิบัติในสถานประกอบการจริง การทัศนศึกษาดูงาน การจัดสัมมนาปัญหาอาชีพ ทั้งนี้เพราะเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้ประชาชนเกิดทักษะในการทำงานได้เร็วขึ้น เรียนรู้ได้ง่าย ได้รับประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติ เห็นสภาพจริงในสิ่งที่ศึกษา ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการสังเกต และการฝึกปฏิบัติ

และในด้านการศึกษาสายสามัญประชาชนมีความต้องการในการเรียนรู้ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาสายสามัญเป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่มุ่งเน้นให้คนสามารถอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และมีความรู้พื้นฐานสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อสื่อสารกับบุคคลอื่นและอยู่ในสังคมได้ดี (สุนทร สุนันท์ชัย, 2543:367) ในขณะเดียวกันประชาชนในชนบทจังหวัดพังงา ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา และกว่าครึ่งที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ทำให้มีความสามารถในการอ่านออก-เขียนได้ และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ประกอบกับส่วนใหญ่มีอาชีพอิสระซึ่งไม่ต้องใช้คุณวุฒิทางการศึกษาสายสามัญในการแสวงหาความก้าวหน้าในอาชีพ จึงมีความต้องการในการศึกษาสายสามัญน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

2 การเปรียบเทียบเจตคติต่อการศึกษาและลักษณะการมุ่งอนาคตของประชาชนกับตัวแปรต่างๆ พบว่า

2.1 ประชาชนที่มีรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท และ 10,001 บาทขึ้นไป มีเจตคติต่อการศึกษาสูงกว่าประชาชนที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สังคมในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คนที่มีรายได้ต่ำจึงมีความต้องการการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ส่งผลให้มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มีรายได้สูงอาจมองความสำคัญของการศึกษาในมิติของการยกระดับสถานภาพทางสังคมให้สูงขึ้น จึงทำให้มีเจตคติต่อการศึกษาสูง ส่วนผู้ที่มีรายได้ปานกลางอาจมีมุมมองเรื่องการศึกษาในลักษณะที่เรียนก็ได้ไม่เรียนก็ได้ ซึ่งเป็นลักษณะของความพึงพอใจในสถานภาพของตนเองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงมีเจตคติต่อการศึกษาต่ำกว่าสองกลุ่มแรก

2.2 ประชาชนที่มีรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท และ 10,001 บาทขึ้นไป มีลักษณะการมุ่งอนาคตสูงกว่าประชาชนที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มีรายได้ต่ำมีความคาดหวังและมีความมุ่งมั่นในการปรับปรุงชีวิตในอนาคตของตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มีรายได้สูงอาจมีการวางแผนที่ดีในการดำเนินชีวิต มีการวางแผนการใช้จ่าย รู้จักอดออม และมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองให้มีชีวิตในอนาคตที่ดียิ่งขึ้น และมีความมั่นคงมากขึ้น ดังที่ พนิดา สินสุวรรณ (2531:29) กล่าวว่า ลักษณะการมุ่งอนาคตเป็นกระบวนการคิดของบุคคลที่คำนึงอยู่เสมอว่า การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นควรมีการดำเนินการตามแผน การศึกษาข้อมูลและการคิดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ส่วนผู้ที่มีรายได้ปานกลางอาจมองว่าตนเองพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดและไม่ต้องสร้างฐานะจนมั่งคั่งร่ำรวย จึงทำให้มีลักษณะการมุ่งอนาคตต่ำกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำและรายได้สูง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมวิทยา(เพศ อายุ ระดับการศึกษา และบทบาททางสังคม) ปัจจัยด้านจิตวิทยา(เจตคติต่อการศึกษา และลักษณะการมุ่งอนาคต) และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ(อาชีพ และรายได้)กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน พบว่า

3.1 เพศมีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านอาชีพ และด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ จากผลการวิจัยยังพบว่า ผู้หญิงต้องการเรียนรู้ด้านอาชีพมากกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547:44) และสมคิด พรหมเมศร์ (2544:บทคัดย่อ) พบว่า เพศหญิงมีความต้องการการเรียนรู้ด้านอาชีพมากกว่าเพศชาย และมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ปัจจุบันมีการรณรงค์ส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้น ซึ่งจะพบว่าในชุมชนชนบทหลายแห่ง ที่มีกำนันผู้ใหญ่บ้าน อบต. และผู้นำชุมชนเป็นผู้หญิง ประกอบกับปัจจุบันมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ

ต่างๆในชุมชนให้กับกลุ่มสตรี ทำให้สตรีมีความสนใจ และต้องการหารายได้เพื่อช่วยเหลือครอบครัว จึงตระหนักในการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มบทบาท และพัฒนาอาชีพมากยิ่งขึ้น

3.2 อายุมีความสัมพันธ์ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการศึกษาสายสามัญ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว เช่นเดียวกับงานวิจัย ของ นิตยา สำเร็จผล (2547:20) พบว่า คนสูงวัยมีแนวโน้มจะเรียนช้ากว่าเล็กน้อยแต่เรียนด้วยความตั้งใจมากกว่าคนอายุน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด พรหมเมศรี (2544:บทคัดย่อ) และ กฤติกา คูศิริรัตน์ (2545:บทคัดย่อ) พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการในการศึกษาตลอดชีวิตแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ใหญ่แต่ละช่วงอายุ มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม แตกต่างกัน ดังที่ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547:58-59) กล่าวว่า คนในวัยกลางคน (Middle Adulthood) ซึ่งมีอายุระหว่าง 25-30 ปี มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและบทบาททางสังคม และนับว่าเป็นวัยที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ ทำให้บางคนมีความต้องการที่จะได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่ออาชีพและการเข้าสังคม ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคม ส่วนบุคคลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (Late Adulthood) ซึ่งมีอายุระหว่าง 40-60 ปี เป็นช่วงที่ต่อเนื่องจากผู้ใหญ่วัยกลางคน จึงค่อนข้างจะเป็นบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสมบูรณ์ที่สุด และเป็นช่วงที่บุตรหลานแยกออกไปมีครอบครัวบ้าง จึงเป็นช่วงเวลาแห่งการปรับตัวเกี่ยวกับสภาพครอบครัว ส่วนทางด้านอาชีพการงานก็มักจะคิดถึงโอกาสและความก้าวหน้าในอาชีพการงาน แต่นับว่ามีโอกาสน้อยมากและแทบไม่มีโอกาสเลย จึงทำให้ความต้องการในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองต่างจากผู้ใหญ่วัยกลางคน

3.3 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านอาชีพ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว และด้านการเป็นพลเมืองดี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547: 44-45) และนิตยา สำเร็จผล (2547: 100) พบว่า การได้รับการศึกษาในวัยต้นมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมการศึกษาของผู้ใหญ่ในทางบวกและผู้ที่มีการศึกษาในวัยต้นระดับน้อยกว่า (ผู้ที่มีสถานะทางสังคมต่ำกว่า) จะมีการเข้าร่วมการเรียนรู้ในระดับน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคนที่อยู่ในชนชั้นกลางของสังคม ซึ่งได้รับการศึกษาวัยต้นในระดับสูงกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคนที่มีระดับการศึกษาสูงมักมองเห็นความสำคัญของอนาคตและการพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทั้งตำแหน่งหน้าที่การงาน บทบาททางสังคม ซึ่งในเรื่องนี้ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547:69) กล่าวว่า ระดับการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อเจตคติและแรงจูงใจของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ผู้ใหญ่ที่ประสบผลสำเร็จจากการเรียนในวัยเด็ก มีแนวโน้มที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมีแรงจูงใจที่ดี ต่างจากผู้ที่ย่ำแย่ในสมัยเป็นเด็ก คนกลุ่มนี้พยายามหลีกเลี่ยงและหลบหนีโอกาสที่จะเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ ถ้าถูกบังคับก็จะเกิดความวิตกกังวล

3.4 เจตคติต่อการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความ ต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการศึกษายาสามัญ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเป็นพลเมืองดีและด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Darkenwald and Hayes (cited in Kamp, 1966: online) พบว่า เจตคติต่อการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงกับการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยของ อัจฉรา วงศ์พัฒนามงคล (2535:บทคัดย่อ) พบว่า ข้าราชการที่มาศึกษาต่อในระดับมหาบัณฑิตมีเจตคติต่อการศึกษามากกว่าผู้ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ ทั้งนี้เนื่องจาก คนในวัยผู้ใหญ่แต่ละคนผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ในอดีตแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดเจตคติที่ดีและไม่ดีในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ดังที่ สมคิด อิศระ-วัฒน์ (2543:109-110) กล่าวว่า เจตคติต่อการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเจตคติของผู้เรียนอาจจำแนกเป็นกลุ่มได้ ดังนี้ 1) เจตคติต่อเรื่องที่เรียน 2) เจตคติต่อผู้สอน 3) เจตคติต่อตนเอง เจตคติเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ใหญ่ตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น ประกอบกับปัจจุบันการส่งเสริมในเรื่องการศึกษาเป็นที่แพร่หลายตามสื่อต่างๆ และประเด็นทางการศึกษาเป็นที่กล่าวถึงกันมากในสังคม ทำให้ผู้ที่ติดตามข้อมูลความรู้ต่างๆ ในด้านนี้ เห็นคุณค่าและความสำคัญ จึงเกิดทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา

3.5 ลักษณะการมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเป็นพลเมืองดี และด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการวิจัยของสถาบัน NIAE: Nation Institute of Adult Education (อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2543:44) พบว่า นักศึกษามากกว่าร้อยละ 40 บอกเหตุผลในการเข้าเรียนเพราะต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองตามความสนใจให้มากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ คนในวัยผู้ใหญ่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบหลายประการ คนที่มีลักษณะการมุ่งอนาคตสูง จึงมักจะมี ความมุ่งมั่นในการพัฒนาศักยภาพตนเอง ในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้างรากฐานของครอบครัวที่มั่นคง ซึ่งในเรื่องนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิน(2544:110) กล่าวว่า ประชาชนมีลักษณะการมุ่งอนาคตที่ดี เห็นความสำคัญของการสร้างอนาคตและการควบคุมตนเอง ทำให้ดำรงตนอยู่บนหลักศีลธรรมอันดี มีความคาดหวังและต้องการพัฒนาตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น จึงทำให้มีความต้องการในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในอนาคตของตนเองมากขึ้น

3.6 อาชีพมีความสัมพันธ์ กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการศึกษายาสามัญ ด้านอาชีพ และด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Roger และ Lovell ที่ว่าปัจจัยด้านอาชีพและพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2543:68-69) และยังมีการศึกษาของกฤติกา คูศิริรัตน์ (2545:บทคัดย่อ) พบว่า กลุ่มอาชีพของสตรีที่ต่างกันมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่ในเขตชนบทจังหวัดพังงา ประชาชนประกอบอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งในแต่ละสาขาอาชีพต้องการความรู้ ทักษะ ที่แตกต่างกัน บางอาชีพต้องใช้ความรู้

เชิงวิชาการมาก เช่น ข้าราชการ พนักงานเอกชน บางอาชีพไม่ต้องใช้ความรู้เชิงวิชาการแต่ต้องใช้แรงงาน เช่น การทำประมง การเกษตร ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนกลุ่มอาชีพต่างๆ มีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่แตกต่างกัน

3.7 รายได้มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการศึกษาสายสามัญ ด้านอาชีพ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว และด้านความเป็นพลเมืองดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปณิธาน วัฒนพานิชกิจ (2548:86) พบว่า ความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับรายได้ ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกับผลการวิจัยของ Kamp (1996: online) พบว่า ผลบวกของรายได้ในการดำรงชีวิต มีผลต่อความน่าจะเป็นในการเข้ารับการศึกษาอบรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนที่มีรายได้ต่ำในชนบทส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพ รับจ้าง มีรายได้เป็นรายวัน ซึ่งหากหยุดงานวันใดก็จะขาดรายได้ ทำให้ผู้ที่ไม่มีรายได้ต่ำต้องทำงานหนัก จนไม่มีเวลาว่างสำหรับการเรียนรู้ และเห็นว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลา จึงคิดว่าตนเองไม่มีความสามารถ ทำให้ความต้องการในด้านนี้น้อยกว่าผู้ที่มีรายได้สูง

4. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

ประชาชนส่วนใหญ่มีปัญหาอุปสรรคเรื่องเวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ขาดงบประมาณ และแหล่งการเรียนรู้ หน่วยงาน องค์กรที่มาให้ความรู้มีน้อย และดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการติดตามประเมินผลหลังการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ประกอบกับประชาชนไม่ค่อยให้ความสำคัญในการหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ประมง ค้าขาย รับจ้าง ในแต่ละวันจึงไม่มีเวลาว่างในการให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ อีกทั้งบางพื้นที่อยู่ห่างไกลแหล่งการเรียนรู้จึงไม่มีความสะดวกในการเดินทาง ไม่ได้รับข่าวสารการประชาสัมพันธ์หรือคำแนะนำในการจัดการเรียนรู้ และในบางพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปจัดการเรียนรู้ให้กับประชาชนยังไม่ทั่วถึง จึงทำให้ประชาชนประสบปัญหาดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุมาลี สังข์ศรี (2544: 16-22) พบว่า สาเหตุที่สตรีไม่มีโอกาสส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตมากที่สุด คือ ไม่รู้ข่าวสารว่าการศึกษาแต่ละประเภท จัดที่ไหน เมื่อไหร่ ยังมีผลการวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2532:85) พบว่า ปัญหาอุปสรรคการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบในพื้นที่ชนบท คือ ไม่มีเวลาว่าง ไม่สนใจเข้าร่วม ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดเจ้าหน้าที่ การคมนาคมไม่สะดวก ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการวิจัยของ อังศุมาลิน สมรรถสวีย์ (2545:บทคัดย่อ) พบว่า ปัญหาการศึกษา นอกระบบของสตรี คือ ไม่มีเวลาว่างเพียงพอและไม่มีเงินเพียงพอในการศึกษาต่อ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท: กรณีศึกษาจังหวัดพังงา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ 2 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับปานกลางถึงมาก โดยมีความต้องการในการเรียนรู้ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัวสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นพลเมืองดี ด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ ด้านอาชีพ และด้านการศึกษาสายสามัญตามลำดับ ดังนั้นจึงควรดำเนินการดังนี้

1) ควรมีการปรับนโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ให้กับประชาชนในชนบทจังหวัดพังงา จากเดิมที่มุ่งเน้นด้านอาชีพเป็นหลัก เป็นการดำเนินการด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว ด้านการศึกษาสายสามัญและด้านอื่นๆให้มากขึ้นและดำเนินการควบคู่ไปกับด้านอาชีพ

2) การจัดการเรียนรู้ ด้านสุขภาพอนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัว หน่วยงานด้านสาธารณสุขควรมุ่งเน้นการจัดบริการความรู้เรื่องสุขภาพเข้าสู่ชุมชน ในลักษณะหน่วยเคลื่อนที่ (Mobile Unit) และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สถานที่ต่างภายในชุมชนและใช้เครือข่าย อสม. ในการประสานงาน เพื่อให้ประชาชนเข้าร่วมได้สะดวกขึ้น

3) การจัดการเรียนรู้ด้านการศึกษาสายสามัญ ควรคำนึงถึงเวลาว่างของประชาชนเป็นหลัก ใช้สถานศึกษาหรือองค์กรในชุมชนในการจัดการเรียนรู้ และรัฐควรจัดงบประมาณสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาหรือจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนสำหรับการศึกษาผู้ใหญ่

4) ด้านการเป็นพลเมืองดีและการมีชีวิตที่สมบูรณ์ หน่วยงานด้านวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัด ควรส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านนี้ โดยการจัดตั้ง กลุ่ม ชุมนุม ชมรมในชุมชน เพื่อการเรียนรู้เรื่อง ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การกีฬาและนันทนาการ และรัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ

5) การจัดการเรียนรู้ด้านอาชีพ รัฐควรโอนภารกิจการพัฒนาความรู้ด้านอาชีพให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแล เพราะมีความใกล้ชิด เข้าใจความต้องการของชุมชน ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาชีวิตและอาชีพ

6) การจัดรูปแบบการเรียนรู้ ควรมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย และประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย เช่น การสาธิต การฝึกปฏิบัติจริง การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การฝึกอบรม การทัศนศึกษา เป็นต้น

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านสังคมวิทยา ด้านจิตวิทยาและด้านเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นควรดำเนินการดังนี้

1) ในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล กล่าวคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เจตคติต่อการศึกษา ลักษณะการมุ่งอนาคต อาชีพและรายได้ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในแต่ละสถานภาพมากยิ่งขึ้น

2) ในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจัดแยกเป็นกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น จัดตามกลุ่มอาชีพ จัดตามกลุ่มวัย จัดตามกลุ่มเพศ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น

1.3 จากปัญหาข้อเสนอแนะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีปัญหาอุปสรรคเรื่องเวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ขาดงบประมาณ และแหล่งการเรียนรู้ หน่วยงาน องค์กรที่มาให้ความรู้มีน้อย และดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการติดตามประเมินผลหลังการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้จึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ประกอบกับประชาชนไม่ค่อยให้ความสำคัญในการหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองเท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรดำเนินการดังนี้

1) การจัดแหล่งการเรียนรู้ควรเน้นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ประชาชนสามารถเข้าถึงได้สะดวก เช่น โรงเรียนในชุมชน ศาสนสถาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานีอนามัย ครู/นักวิชาการในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา เป็นต้น

2) การจัดการเรียนรู้ทุกประเภทควรศึกษาความต้องการของประชาชน และคำนึงถึงความเหมาะสมตามบริบทของชุมชน

3) หน่วยงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านสาธารณสุข ด้านอาชีพ ด้านการกีฬาและนันทนาการ ด้านวัฒนธรรม ด้านการศึกษานอกระบบ ควรจัดโครงการในลักษณะบูรณาการความรู้สู่ชุมชน โดยจัดทำในลักษณะการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กร สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน ใช้ชุมชนเป็นฐานในการปฏิบัติกิจกรรม และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงานควรมีการประชาสัมพันธ์ โครงการ/กิจกรรม ให้ทั่วถึงและมุ่งเน้นสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นความสำคัญของโครงการ/กิจกรรม โดยใช้สื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน เสียงตามสาย วิทยุชุมชน รถประชาสัมพันธ์ การติดป้ายประกาศ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในจังหวัดอื่นๆ หรือในภูมิภาคอื่นๆ แต่อาจมีการศึกษาความต้องการเฉพาะกลุ่ม

2.2 ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบท

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในแต่ละด้านของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.4 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแง่มุมอื่นๆ เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักคำสอนของศาสนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปฏิรูปการศึกษากับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นต้น